

Särskilda anvisningar.

Allmän instruktion för hemskyddsledare.

Utarbetad i samråd med statens utrymningskommission
och riksluftskyddsförbundet.

(Gäller i tillämpliga delar även ställföreträdande hemskyddsledare)

Befälsförhållanden.

**1. Författningsbestäm-
melser.**

Hemskyddsledare och denne underställd personal, som av luftskyddschefen uttagas med stöd av 10 och 14 §§ luftskyddsförfogandelagen, äro under luftskyddstillstånd (beredskapsgrad III, II och I) skyldiga att i avseende å tjänsten ställa sig till efterrättelse de föreskrifter som meddelas av länsstyrelsen, vederbörande luftskyddschef eller den eller de personer, som förordnats att utöva befäl över uttagen personal (12 § luftskyddsförfogandelagen).

2. Överordnade.

Hemskyddsledaren lyder under luftskyddsbefälet i följande ordning,

å *luftskydds*sort:

luftskyddschefen,

tjänstegrenschefen för hemskyddet,

eventuell distriktsledare (om distriktsindelning förekommer) samt

vederbörande blockledare,

å *luftskydds*plats:

luftskyddschefen,

luftskyddsfogde samt

eventuell blockledare.

(Vad som i det följande säges om blockledare gäller alltså i vissa fall luftskyddsfogde.)

Vid samarbete på en skadeplats mellan flera hemskydd föres befälet av den hemskyddsledare, inom vars hemskydd

skadan inträffat. Om högre befäl anländer till en skadeplats (blockledare, befälhavare för enhet inom allmänna luftskyddet, skadeplatsbefälhavare e. dyl.) övertager denne befälet, varvid skadeplatsen »avlämnas» av hemskyddsledaren.

3. Underordnade.

Hemskyddsledare för befälet över den honom underställda hemskyddspersonalen i enlighet med de närmare instruktioner eller föreskrifter, som vederbörande luftskyddsbefäl för ändamålet kan ha utfärdat.

Allmänna åligganden.

4. Personlig utbildning.

Hemskyddsledaren skall genomgå *för hemskyddsledare föreskriven utbildning.*

5. Kännedom om eget och angränsande hemskydd m. m.

Hemskyddsledaren skall skaffa sig noggrann kännedom om

a) hemskyddsområdets *bebyggelse* och olika *utrymmen*, skyddsrum, förbindelsevägar, avstängningskranar o. s. v., varvid även lämpliga *skyddade platser på vindar* etc., från vilka brandbomber kunna bekämpas, rekognosceras och vid behov förberedas,

b) *vilka som vistas inom hemskyddsområdet* dels på dagen och dels på natten,

c) *vidtagna luftskyddsåtgärder* ävensom tillgängliga redskap m. m. och deras förvaringsplatser,

d) *angränsande hemskydds* befäl, områden, skyddsrum och *hjälpmöjligheter* för att vid behov kunna bispringa dem eller påkalla deras hjälp samt

e) *belägenheten av närliggande rapportställen*, förbands- och avgasningsplatser, offentliga skyddsrum, luftskyddshärbärgen (fördelningslokaler) m. m.

6. Rekrytering av personal.

Hemskyddsledaren skall medverka till, att erforderlig hemskyddspersonal ständigt finnes uttagen, genom att

a) *förestå vilka* inom hemskyddsområdet boende eller sysselsatta personer, *som böra uttagas till ordinarie personal resp. förstärkningspersonal inom hemskyddet*,

b) vid varaktigt förfall för eller avgång bland den uttagna personalen omedelbart anmäla detta till ~~högre luft-~~

UPPSALAORTENS
LUFTSKYDDSFÖRENING

skyddsbeväring) och därvid föreslå lämpliga ersättare samt

c) medverka vid *upprättandet av hemskyddsplan*.

7. Utbildning och övning av personal.

Hemskyddsledaren har att tillse, att den uttagna hemskyddspersonalen på föreskrivet sätt utbildas och övas för avsedda uppgifter, samt att i erforderlig grad biträda härvid.

8. Övervakning av luftskyddsåtgärder.

Hemskyddsledaren skall *övervaka* de luftskyddsåtgärder, som åligga eller frivilligt vidtagas av fastighetsägare och hyresgäster inom hemskyddsområdet och vid behov tillhandagå dessa personer med råd och upplysningar, varvid i synnerhet beaktas att

a) erforderlig *brand- och sjukvårdsmateriel* samt materiel för *mörkläggning* anskaffas, samt

b) *dublettnycklar* till lägenheterna anskaffas eller andra anordningar vidtagas för att säkerställa, att hemskyddspersonalen vid luftanfall skall kunna komma in i lägenheterna även om ingen är hemma.

9. Enskilda skyddsrum.

Hemskyddsledaren bör övervaka, att enskilda skyddsrum finnas i föreskriven omfattning. Härvid observeras att

a) erforderliga byggnadstekniska åtgärder (exempelvis förstärkningsanordningar, splitterskydd o. likn.) i de enskilda skyddsrummen *skola vara genomförda i full utsträckning under hela den tid luftskyddstillstånd råder*, men att gastätningsslistor samt filter till luftrenare först på särskild order skola uppmonteras,

b) *under beredskapsgrad III kan högst halva golvytan i enskilda skyddsrum*, efter skriftligt medgivande från luftskyddschefen i varje särskilt fall, få utnyttjas för lagring varjämte tvättstugor, torkrum, mangelrum, strykrum och cykelrum utan särskilt tillstånd få användas för sitt ursprungliga ändamål, samt

c) *dylik lagring skall omedelbart upphöra vid intagande av beredskapsgrad II*.

10. Gasskydd.

Skulle stridsgas komma till användning måste hemskyddsledaren vara beredd att hjälpa inom hemskyddsområdet boende med tillpassningen av folkgasmasken. Han

måste vidare kunna orientera dem om hur man uppträder om man råkat in i ett gasbelagt område och hur man i övrigt söker skydda sig mot stridsgasens verkningar.

11. Upplysning och propaganda.

Hemskyddsledaren bör bland alla inom hemskyddsområdet boende eller där sysselsatta söka sprida kunskap om luftskyddet och på allt sätt verka för, att även de, som icke uttagits till hemskyddet, göra sig beredda att möta luftkrigets påfrestningar.

12. Blockledaren orienteras.

Hemskyddsledaren skall till närmast högre luftskyddsbefäl (blockledaren) omedelbart *rapportera missförhållanden* samt framkomna önskemål och förslag.

Vid intagande av högsta beredskap.

13. Övervakning av luftskyddsåtgärder.

Hemskyddsledaren övervakar att

- a) samtliga *skyddsrum* äro eller ofördröjligen sättas i sådant skick, att de *omedelbart kunna tagas i bruk*,
- b) påbjuden *mörkläggning* är genomförd vid mörkrets inbrott samt
- c) *vindsröjning* verkställes utan dröjsmål.

14. Den underställda organisationen.

Hemskyddsledaren ansvarar personligen för, att hemskyddsorganisationen befinner sig i *högsta beredskap*, varvid i synnerhet iakttages att

- a) *hemskyddsledaren* eller ställföreträdare för denne ständigt skall *befinna sig inom hemskyddsområdet* eller i dess omedelbara närhet,
- b) hemskyddets *brand- och sjukvårdsmateriel* krigsplaceras,
- c) *sand* i påsar, hinkar eller annan lämplig bärbar förpackning samt *vattenfyllda hinkar* utplaceras i varje trappuppgång och varje våningsplan samt på vinden,
- d) *vattenreserver* upptappas i härför lämpliga kärl,
- e) inre *alarmering* vid behov anordnas och att särskild *larmpost* i så fall avdelas (företrädesvis nattetid) enligt turlista,
- f) *lägenheternas nycklar* (eventuellt dublettnycklar) finnas tillgängliga på härför avsedd plats,

g) *gasmasker och hjälmar* hämtas och utdelas i den ordning som anbefalles samt

h) *blockledaren underrättas* så snart anbefalld beredskap intagits.

15. Allmänt.

Bland de inom hemskyddsområdet boende och sysselsatta bör hemskyddsledaren verka för ett luftskyddsmässigt uppträdande, varvid särskilt framhålles vikten av att

a) envar, som ej av myndigheterna uppmanats lämna orten eller eljest har särskilda skäl att lämna densamma, *kvarstannar i hemorten och söker vara till största möjliga nytta* (i regel först och främst genom att fullgöra sitt ordinarie arbete),

b) *skyddsrum ovillkorligen uppsöks* vid signalen flyglarm,

c) *personlig utrustning, värdehandlingar* samt torrskaffning hålles redo att medföras till skyddsrummet,

d) *dörrarna till lägenheterna lämnas olåsta vid flyglarm,*

e) *identitetsbricka* eller annan identitetshandling (t. ex. personkortet) under krig bäres av envar,

f) *lättantändliga föremål* (gardiner, draperier o. d.) borttagas och förvaras på skyddad plats i lägenheten samt

g) *övriga av myndigheterna lämnade föreskrifter och anvisningar följas.*

16. Förberedelser för socialtjänsten.

Hemskyddsledaren skall efter order från blockledaren snarast *besöka samtliga lägenheter inom hemskyddsområdet* för att

a) på av blockledaren tillhandahållna *inkvarteringskort* ifylla antalet i varje lägenhet boende samt därutöver möjlig inkvartering i lägenheten (ha korten ifyllts under planläggningen behöva uppgifterna endast revideras),

b) förvissa sig om, att de inom hemskyddsområdet boende i största möjliga utsträckning träffat *avtal om självordnad inkvartering* inom annan del av orten i händelse av utbombning samt

c) därefter sammanställa inkvarteringskortet till ett inkvarteringsregister, vilket genom kontinuerlig kontroll och

revidering *ständigt skall hållas aktuellt* och på anfordran tillhandahållas blockledaren eller socialtjänstpersonalen.

Vid beredskapslarm.

17.

Vid beredskapslarm bör hemskyddsledaren — utöver de åtgärder som gälla vid intagandet av högsta beredskap — beordra någon att noga avlyssna och omedelbart till honom rapportera innehållet i alla *officiella rundradiomeddelanden* av vikt.

Vid flyglarm.

18. Hemskyddet samlas.

Hemskyddsledaren beger sig skyndsamt till skyddsrummet, medförande

- a) hjälm, gasmask, armbindel och övrig *personlig utrustning* m. m. samt
- b) *rapportblock och penna.*

19. Kontroll av beredskapen.

Hemskyddsledaren kontrollerar att

- a) avdelade *observatörer* äro på sin post (äro de icke tillstädes utsättas omedelbart andra),
- b) *övriga personer*, som veterligen uppehålla sig inom hemskyddsområdet, *sökt skydd i skyddsrum*,
- c) *hemskyddspersonalen* är fulltalig (varom icke kompletteras den med tillgänglig förstärkningspersonal eller frivilliga krafter) samt
- d) *materielen* är klar för användning.

Vid flyganfall.

20. Skärpt observation.

Hemskyddsledaren skall hålla *kontakt med observatörerna* och, så snart minsta misstanke om skadegörelse föreligger, omedelbart låta *undersöka samtliga utrymmen* inom hemskyddsområdet.

21. Skada inom eget hemskyddsområde.

Hemskyddsledaren skall snabbt ingripa och med kraft leda räddningsarbetet, varvid det bl. a. åligger honom att

- a) vid brand eller ras inom byggnaden låta *avstänga huvudgaskranen*, därest denna icke tidigare stängts,
- b) om så erfordras tillkalla hjälp från *närliggande hemskydd*,

c) *därest skadan icke kan bemästras* sända rapport till blockledaren (rapportstället) — jämför punkt 22 — samt

d) för den händelse det *icke längre är möjligt att kvarstanna i det egna skyddsrummet* eller utrymning av det-samma påbjudits, söka anvisa de skyddssökande framkomlig väg till andra skyddsmöjligheter (i nödfall portvalv, källare, skyddande terräng e. dyl.).

22. I avvaktan på hjälp.

Om inträffad skada rapporterats och hjälp väntas från det allmänna luftskyddet skall hemskyddsledaren

a) med alla tillgängliga medel *fortsätta att söka begränsa skadorna,*

b) *utsätta vägvisare* för den väntade hjälpenheten samt

c) vid ankomsten omedelbart *orientera hjälpenhetens befälhavare* om läget på skadeplatsen.

23. Hjälp åt andra hemskydd.

Så länge det egna hemskyddet ej skadats äger hemskyddsledaren att lämna hjälp åt närliggande hemskydd, varom i så fall blockledaren (rapportstället) bör underrättas. Sådan hjälp bör *utan anfordran lämnas. Hjälpmanskapet måste dock vid behov snabbt kunna återkallas.*

Efter anfall och "faran över".

24. Skyddsrummet utrymmes.

Sedan hemskyddsledaren kontrollerat, att *inga allvarliga riskmoment kvarstå* i form av okreverade bomber e. dyl., låter han utrymma skyddsrummet, varvid särskilt beaktas att

a) *skyddsrummet* vädras och städas,

b) *materielen* återställs och kompletteras samt

c) *huvudgaskranen* öppnas först sedan uppgift inkommit, att alla gaskranar inom fastigheten äro stängda och gasledningarna oskadade.

25. Skadorna inventeras och rapporteras.

Hemskyddsledaren skall, om anledning därtill finnes, göra en *inventering av de skador, som inträffat inom hemskyddsområdet*, samt till blockledaren avlämna

a) *byggnadsrapport* över på byggnader uppkomna skador, vilka tarva sådan reparation, som icke kan ombesörjas av inom fastigheten boende, samt

b) *sammanfattande uppgift* rörande alla inträffade skador med tydligt angivande av, vilka skador som förut rapporterats, vilka som genom hemskyddets försorg avhjälpats samt huruvida ytterligare åtgärder erfordras.

26. Åtgärder för socialtjänsten.

Hemskyddsledaren skall hänvisa eventuella *hemlösa*, som icke omedelbart själva eller med hemskyddsledarens hjälp kunna ordna sin inkvartering (även personer, som genom förekomsten av blindgångare tillfälligt tvingats utrymma sina bostäder) till närmaste luftskyddshärbärge (fördelningslokal).

Hemskyddsledaren skall tillse att utbombade, som själva ordnat sin inkvartering, *anmäla den nya adressen* till socialtjänstcentralen.

Hemskyddsledaren skall taga emot och på lämpligaste sätt inkvartera *hemlösa*, vilka av socialtjänsten hänvisats till hemskyddsledaren. Härvid gäller för hemskyddsledaren att

a) *vid behov låta ledsaga den hemlöse* till den angivna adressen och att, *om den hemlöse ej anvisats inkvartering i viss lägenhet*, själv utvälja lämpligaste inkvarteringslägenhet,

b) å vederbörligt *inkvarteringskort* ifylla behövliga uppgifter om den inkvarterade,

c) *om den inkvarterade sedermera flyttar*, anteckna detta å kortet och anmäla det till socialtjänstcentralen (socialdistriktsbyrån),

d) *övervaka den av socialtjänsten ordnade inkvarteringen* inom hemskyddsområdet, rätta till missförhållanden och söka bilägga uppkomna misshälligheter mellan lägenhetsinnehavare och inkvarterade, samt

e) *till socialtjänstcentralen anmäla de missförhållanden* härvidlag, som hemskyddsledaren icke kunnat bemästra.

27. Anmärkning.

Särskild socialtjänst finnes icke i de minsta luftskyddsorderna. I dessa orter åligger det kommunens inkvarteringsnämnd att bistå *hemlösa*.

Stockholm i september 1943.